

Eugeniusz KIERYCH

Materiały do znajomości *Cynipidae* (Hymenoptera) Pienin

Galasówki (*Cynipidae*) Pienin nie były dotychczas opracowywane. Niewiele danych mamy również o ich występowaniu na terenach przyległych. 11 gatunków, mianowicie *Andricus quercuscalicis*, *A. curator*, *A. kollari*, *Cynips quercusfolii*, *Diplolepis rosae*, *D. mayri*, *D. eglanteriae*, *D. rosarum*, *D. spinosissima*, *Liposthenes glechomae* i *Neuroterus fumipennis* zanotowano z Beskidu Sądeckiego (NIEZABITOWSKI 1905, NIEZGODZIŃSKI 1972), a jeden z nich, *D. eglanteriae*, także z Kotliny Nowotarskiej (NIEZGODZIŃSKI 1972). Z bardziej oddalonych od Pienin terenów Karpat stosunkowo dobrze poznane są galasówki okolic Żywca i Bestwiny (WACHTL 1876) oraz Bieszczadów (KIERYCH 1971). Pozostała część polskich Karpat pozostaje nadal nie opracowana. Przy tak skąpych wiadomościach o cynipidofaunie naszych gór nie bez znaczenia będzie ten przyczynek. Należy jednakże traktować go jako rekonesans, a nie za całkowite opracowanie galasówek Pienin. Oparty jest bowiem na materiałach zebranych zaledwie podczas krótkotrwałego pobytu autora w Pieninach i na materiałach zebranych przy okazji przez innych pracowników Instytutu Zoologii PAN w Warszawie¹. Materiały zbierano głównie w Pieninach właściwych, a także w Małych Pieninach, w wąwozie Homole i na górze Wzar. Zbierano galasówki dorosłe i wyrosła wywoływane przez galasówki. Z wyrosli, umieszczanych w szklanych cylindrach, otrzymano dorosłe formy owadów.

Liczba gatunków fitofagicznych galasówek w Pieninach jest niewielka. Wiąże się to z brakiem na ich obszarze dębu, będącego rośliną żywicielską większości *Cynipidae*. Występują jedynie gatunki związane z roślinami zielnymi, jeżyną i różami. Ogółem stwierdzono na podstawie zebranego materiału

¹ Prof. drowi W. BAZYLUKOWI i K. WINNIKOWI za zebranie materiałów autor serdecznie dziękuje.

występowanie w Pieninach 12 gatunków. W wykazie gatunków podano wprawdzie 13, jednakże jeden z nich, *Aulacidea glechomae*, był znaleziony w Księżym Lesie, a więc już poza Pieninami. Bez wątplenia gatunek ten, żyjący na *Glechoma hederacea*, występuje i w Pieninach. Sądząc na podstawie roślin żywicielskich, liczba gatunków galasówek występujących w Pieninach jest dwukrotnie większa od liczby gatunków stwierdzonych, odnalezienie stanowisk innych gatunków wymaga jednak dokładniejszych badań.

Rozmieszczenie galasówek na świecie jest dotychczas słabo poznane. Zasięgi niektórych gatunków, szczególnie galasówek wywołujących wyrośla na roślinach zielnych, są znacznie szersze od znanych obecnie. Dalszych badań wymagają zwłaszcza północna i południowa granica zasięgów. Ze stwierdzonych w Pieninach gatunków trzy, mianowicie *Diplolepis eglanteriae*, *D. spinosissimae* i *Aulacidea hieracii*, są gatunkami palearktycznymi, a dwa, *Aulacidea pilosellae* i *Diplolepis rosae*, znane są z Europy i zachodniej Azji. Ostatni gatunek podawany jest, jako zawleczony, także z Ameryki Płn. Pozostałe gatunki stwierdzone w Pieninach znane są dotychczas z Europy.

Wykaz stwierdzonych gatunków

1. *Diplolepis rosae* (L.).

W Polsce pospolity na całym obszarze kraju. Jego występowanie pokrywa się z występowaniem roślin żywicielskich z rodzaju *Rosa*.

Stanowiska zebrania galasów. Pieniny: Stolarzówka, murawy naskalne pod Trzema Koronami, podejście na Sokolicę od strony Krościenka; Małe Pieniny: Safronówka, Bryjarka; wąwóz Homole; Wżar. Gatunek dosyć często spotykany, niezbyt liczny.

2. *Diplolepis eglanteriae* (HART.).

W Polsce pospolity, żyje na licznych gatunkach róż.

Stanowiska zebrania galasów. Pieniny: Stolarzówka, łąki ziołoroślowe i murawy naskalne pod Trzema Koronami, Sokolica, pobocze drogi przy kaplicy św. Kingi w Krościenku, Kras; Małe Pieniny: Safronówka, okolice Jaworek. Galasy na niektórych krzewach róż dosyć liczne.

3. *Diplolepis spinosissimae* (GIR.).

Gatunek występujący w Polsce przypuszczalnie na całym obszarze kraju. Powoduje powstawanie wyrośli na wielu gatunkach róż.

Stanowiska zebrania galasów: wąwóz Homole, Wżar.

4. *Periclistus brandti* (RATZEB.).

Gatunek żyjący jako komornica w galasach *Diplolepis rosae* i *D. mayri* i jego rozmieszczenie pokrywa się z rozmieszczeniem obu tych gatunków. W Polsce na całym obszarze kraju.

Stanowiska zebrania. Pieniny: Stolarzówka, murawy naskalne pod Trzema Koronami; Małe Pieniny: Safronówka.

5. *Periclistus caninae* (HART.).

Żyje jako komornica w galasach *Diptolepis eglanteriae*, *D. centifoliae* i *D. rosarum* wywoływanych na różach. Rozmieszczony przypuszczalnie w całej Polsce.

Stanowisko zebrania. Pieniny: Stolarzówka. Jeden okaz zebrany czerpakiem.

6. *Xestophanes brevitarsis* (THOMS.).

Z Polski zanotowany dotychczas z Pobrzeża Bałtyku, Niziny Mazowieckiej, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Dolnego Śląska, Beskidu Zachodniego i Bieszczadów. Powoduje powstawanie galasów na *Potentilla erecta*; podawany także z *P. arenaria*.

Stanowiska zebrania dorosłych owadów. Pieniny: łąka zióloroślowa pod Trzema Koronami, Białe Skąły, Polana Wyrobek.

7. *Liposthenes glechomae* (L.).

W Polsce występuje przypuszczalnie na całym terenie kraju. Powoduje powstawanie galasów na *Glechoma hederacea*.

Stanowisko zebrania galasów: Księży Las — przy szlaku na Lubań.

8. *Aulacidea hieracii* (BOUCHÉ).

Rozmieszczony w Polsce przypuszczalnie na całym obszarze kraju. Żyje w galasach wywoływanych na łądogach jastrzębów. Najczęściej podawany z *Hieracium umbellatum*, rzadziej z *H. murorum*, *H. laevigatum*, *H. sabaudum*, *H. cymosum* i *H. pratense*.

Stanowiska zebrania galasów: Krościenko, wąwóz Homole; na *H. umbellatum*.

9. *Aulacidea pilosellae* (KIEFF.).

Z Polski podany z Bieszczadów. Żyje w galasach wywoływanych na *Hieracium pilosella*.

Stanowisko zebrania dorosłych form: Wżar.

10. *Phanacis lampsanae* (PERR.).

Z Polski zanotowany z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej. Żyje w wyrosłach wywoływanych na łądogach *Lapsana communis*.

Stanowiska zebrania galasów: Krościenko, wąwóz Homole.

11. *Phanacis centaureae* FOERST.

Z Polski zanotowany z Pojezierza Pomorskiego i Pojezierza Mazurskiego. Żyje w łądogach chabrów.

Stanowiska zebrania galasów. Pieniny: Polana Burzyna pod Sokolicą; wąwóz Homole. Na *Centaurea scabiosa*.

12. *Isocolus rogenhoferi* WACHTL.

Zanotowany z Polski z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, żyje na *Centaurea scabiosa*.

Stanowiska zebrania galasów. Pieniny: Stolarzówka, pod Trzema Koronami, polana Burzyna pod Sokolicą; wąwóz Homole. Galasy bardzo liczne.

13. *Diastrophus rubi* (BOUCHÉ).

Występuje przypuszczalnie na niżu i w niższych położeniach górskich w całej Polsce. Powoduje powstawanie wyrośli na *Rubus caesius*.

Stanowisko zebrania galasu. Pieniny: Kras (olszyna karpacka, na *Rubus* sp.).

Instytut Zoologii PAN
00-950 Warszawa, Wileza 64

PIŚMIENNICTWO

- KIERYCH E. 1971. Galasówki (*Hymenoptera, Cynipidae*) Bieszczadów wraz z opisem nowego podgatunku. *Fragm. faun.*, Warszawa, **17**: 297-318.
- NIEZABITOWSKI E. L. 1905. Materyały do zoocëcidologii Galicyi. *Spraw. Kom. fizyogr.*, Kraków, **38**: 126-141.
- NIEZGODZIŃSKI P. 1972. Biologia trzech gatunków błonkówek z rodzaju *Diplolepis* powodujących wyrośla na różach (*D. eglanteriae* Htg., *D. rosarum* Gir. i *D. spinosissimae* Gir.; *Hym.*, *Cynipidae*). Warszawa-Wrocław, 80 pp.
- WACHTL F. 1876. O naroślach na dębach przez owady sprawionych jakie się znajdują w zachodniej części Galicyi. *Spraw. Kom. fizyogr.*, Kraków, **10**: (16)-(39).

РЕЗЮМЕ

[Заглавие: Материалы к изучению *Cynipidae* (*Hymenoptera*) Пенинов]

Число видов *Cynipidae* встречающихся в Пенинах невелико. Это связано с отсутствием здесь дубов, в которых паразитируют личинки орехотворок. В Пенинах встречаются только виды, живущие на розах, ежевике и травянистых растениях. Автор констатирует только 13 видов, считая однако, что этот список видов неполный и что необходимы дальнейшие полевые исследования по фауне орехотворок в Пенинах.

ZUSAMMENFASSUNG

[Titel: Materialien zur Kenntnis der *Cynipidae* (*Hymenoptera*) der Pieninen]

Die Anzahl der in Pieninen vorkommenden Cynipiden-Arten ist nicht allzu groß. Es ist durch Fehlen von Eichen, den Hauptwirten der Gallwespen, verursacht. Hier treten nur Arten auf, die an Rosen, Brombeersträuchern und Kräutern leben. Der Verfasser stellt das Vorkommen von nur 13 Arten fest, meint jedoch, daß diese Liste weit unvollständig sei und daß die weiteren, mehr eingehenden faunistischen Forschungen dieses Gebiets notwendig erscheinen.